Zeynep Yıldız[1]
Araştırmacı

DEĞERLENDİRME NOTU

OSB'DE ÇALIŞAN BİR ANNENİN ÇOCUĞU NEREDE KALIR?

"Her ile üniversite yerine her mahalleye kaliteli bir okulöncesi kurumu açılsın!"

Selçuk Şirin, X gönderisi (1 Aralık 2023)

1. GİRİŞ

Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi'nde (OSB) sekiz yıldır çalışan bir tekstil işçisi, çocuğu doğunca işi bırakacağını anlatırken "Kreş var ama servisi yok" diyordu (Akyelken, 2016, s. 44). Bu not için incelenen 305 faal OSB'nin 19'unda kreş veya gündüz bakımevi hizmetine ilişkin belge bulundu. Peki, bu kreşler kaç yaşından itibaren çocuk kabul ediyor? Sabah vardiyasına giden bir anne çocuğunu kreşe nasıl ulaştırıyor? Gece vardiyasında çalışan bir anne çocuğunu nereye bırakıyor?

Türkiye'deki OSB'lerde 2,7 milyondan fazla kişi çalışıyor (Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu [OSBÜK], 2026). Aynı bölgede faaliyet gösteren işverenler, çalışanlarının çocukları için bir kreşi birlikte işletebilir veya yakındaki bir kreşten yer ayırabilir. Bu seçeneklerin ailelerin ihtiyacını ne ölçüde karşılayacağını değerlendirmek için önce hangi OSB'de kreş, hangisinde yalnızca anaokulu bulunduğunu ve bunlardan kimlerin yararlanabildiğini bilmek gerekiyor. Ancak açık kaynaklarda hangi OSB'de kaç kreş ve anaokulu bulunduğunu gösteren güncel bir liste bulunamadı.

Bir okulun listede görünmesi, vardiyaya giden bir annenin oraya başvurabileceğini göstermez. Başvuru için çocuğun yaşı, boş yer, ücret, servis ve kreşin açık olduğu saatler belirleyicidir.

[1] https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1524

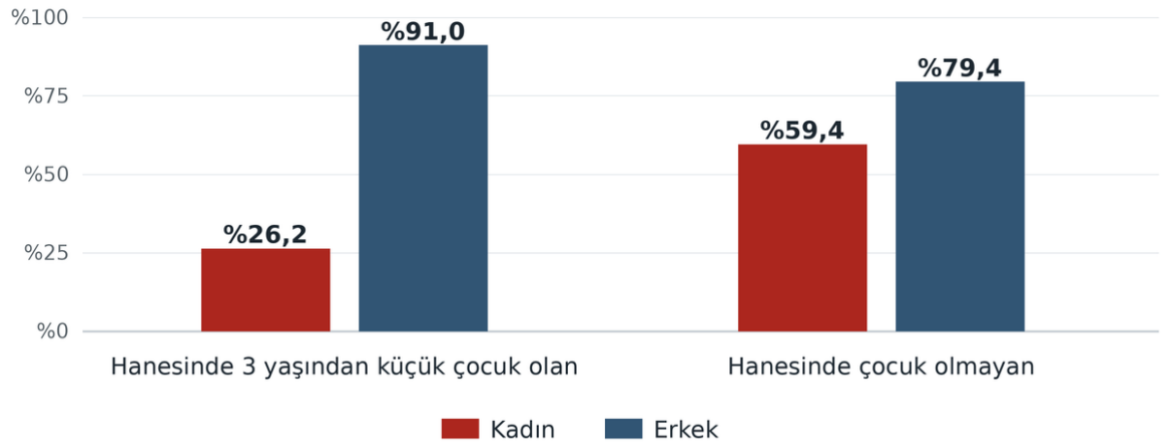
Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

2. TÜRKİYE'DE KADIN İSTİHDAMI NE DURUMDA?

Türkiye İstatistik Kurumuna (TÜİK) göre 2025'te 15 yaş ve üzerindeki kadınların %32,1'i, erkeklerin %66,4'ü çalışıyordu. Çalışanlarla birlikte iş arayan ve işe başlamaya hazır olanlar sayıldığında kadınların işgücüne katılım oranı %36,2'ydi. Bu oran 2021'de %32,8, 2024'te %36,8'di (TÜİK, 2026a, 2026c).[2] Kadınların 2025'te işgücüne katılımı 15-24 yaşta %34,3, 25-54 yaşta %48,4, 55-64 yaşta %22,4 ve 65 yaş ve üzerinde %6,2'ydi (Eurostat, 2026 ve TÜİK, 2026b). Çalışan kadınların %66'sı hizmetlerde, %17,4'ü tarımda çalışıyordu. Tarım dışında çalışanların payı %82,6'ydı. Sanayideki 6 milyon 578 bin çalışanın 1 milyon 657 bini kadındı (TÜİK, 2026a, Tablo 6.2 ve 2026d, Tablo 10.5).

2025'te hanesinde üç yaşından küçük çocuk yaşayan 25-49 yaş grubundaki kadınların %26,2'si çalışıyordu. Aynı yaş grubunda, hanesinde hiç çocuk bulunmayan kadınlarda bu oran %59,4'tü. Aradaki fark 33,2 yüzde puandı (Şekil 2.1). Doğumdan önce ve sonra aynı kadınların istihdamını inceleyen Baez ve arkadaşları (2026), ilk doğumdan bir yıl sonra istihdamın doğum öncesine göre %40 düştüğünü tahmin ediyor. Kaybın en az on yıl sürdüğünü ve kreşe erişimin sınırlı olduğu bölgelerde daha büyük olduğunu bildiriyorlar.

Şekil 2.1. Hanede küçük çocuk bulunmasına göre 25-49 yaşındaki kadın ve erkeklerin istihdam oranı (%, 2025)

Kaynak: TÜİK (2026a), Tablo 6.10, s. 48.

3. ÇOCUK BAKIM HİZMETLERİ KİME ULAŞIYOR?

Doğum izninin bitişiyle çocuğun kreşe kabul edildiği yaş arasında aylar olabilir. Bu sürede bakım bulmak annenin işe dönüşünü etkiler (İntepe ve Öztürk, 2024, s. 189). Türkiye'de 2023'te 0-2 yaş grubundaki çocukların %0,7'si erken çocukluk eğitimi veya bakımına kayıtlıydı. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ortalaması, ülkelerin 2024 veya mevcut son yıl verileriyle %38,5'ti (OECD, 2026). Türkiye'de beş yaş grubunda 2025-2026 öğretim yılı için net okullaşma oranı %84,1'di (MEB, 2026).

Türkiye'de anaokullarını MEB, özel kreş ve gündüz bakımevlerini Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) izliyor. Belediyelerin açtığı kreşler ile kamu kurumlarının kendi personeli için işlettiği bakımevleri de var. Bu ikisine başvuru koşulları farklıdır (27 Haziran 2026 tarihli Yönetmelik, md. 1). Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) 2021'de sunulan dökümde belediyelere ait 202 çocuk merkezinde 3.040 çocuk, kamu kurumlarına ait 177 kuruluşta 2.417

[2] TÜİK'in 2014 için ilk yayımladığı katılım oranı %30,3'tü (TÜİK, 2015). Güncel tarihsel tabloda bu değer %29,9'dur. Hanehalkı İşgücü Araştırması'nın tasarımı 2021'de değiştiği için önceki yıllar ayrı değerlendirilmelidir (TÜİK, 2026a).

çocuk bildirildi (TBMM, 2021, s. 52-53). Tablo 3.1'deki MEB toplamı, personel bakımevlerini, belediye kreşlerini ve Diyanetin 4-6 yaş kurslarını tek satırda topluyor. Bu satırdan üçünün sayısını ayrı ayrı okumak mümkün değil.

Tablo 3.1. Türkiye'de çocuk bakım kuruluşları ve okul öncesi eğitim kayıtları

Kaydın kapsamı	Okul / kuruluş	Kayıtlı veya hizmet alan çocuk
MEB okul öncesi toplamı, 2025-2026	18.636	1.739.723
MEB toplamı içinde diğer kurumlara bağlı resmî hizmetler[1]	7.008	178.821
ASHB izinli özel kreş, gündüz bakımevi ve çocuk kulübü, 2025	2.405	91.008

[1] Bu satır ilk satırdaki MEB toplamına dâhildir. Bakanlıkların listeleri kısmen örtüştüğü için satırlar toplanamaz. Kaynak: MEB (2026), Tablo 1.1.a ve ASHB (2026a, s. 81-82).

ASHB, 2022'de denetlediği kreşlerde, gündüz bakımevlerinde ve çocuk kulüplerinde 172 binden fazla yer bulunduğunu, yaklaşık 95 bin çocuğun hizmet aldığını bildirdi (ASHB, 2022). Kasım 2026 açıklamasında ise 2.291 çocuk bakım kuruluşu ve 76.422 çocuk için toplam kontenjan verilmedi (ASHB, 2026b, s. 11). Bu nedenle 2026 doluluk oranı hesaplanamıyor. İki sayının birlikte verildiği bir örnek Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) Ankara Balgat'taki personel bakımevidir. Burada 2025'te 300 yerin 168'i (%56) doluydu (SGK, 2026, Tablo 10).

Bakımın niteliği çocuk açısından da önemlidir. ABD'de dezavantajlı ailelerin çocuklarına erken yaşta bakım ve eğitim sunan iki programın uzun vadeli değerlendirmesinde, harcanan her bir doların yaklaşık 7,3 dolar toplumsal fayda sağladığı tahmin edildi (García vd., 2020).

İşyerlerinde çocuk bakımını düzenleyen 2013 tarihli yönetmeliğin 13. maddesine göre bir işverenin aynı belediye sınırları ve belediyenin yetki alanına giren çevre yerleşimlerde toplam en az 151 kadın çalışanı varsa 0-6 yaşındaki çocuklar için bakım yurdu sağlaması gerekir. İşveren kendi yurdunu açabilir, başka işverenlerle birlikte kurabilir veya yetkili bir kreşle anlaşabilir. Yükümlülük kapsamındaki hizmetin gideri işverene aittir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB], t.y., Soru 42). İşverenin sağladığı kreş hizmetine ilişkin gelir vergisi istisnası kadın çalışanların çocuklarını kapsar (Gelir Vergisi Kanunu, md. 23/1-16).

ÇSGB'nin 2012'de denetlediği 299 işyerinin 172'si bakım yurdu sağlamakla yükümlüydü. Bakanlık, denetlenen bu 172 işyerinin 76'sında kreş açılmadığını bildirdi (ÇSGB, 2013). Taramada, bugün kaç küçük, orta veya büyük işyerinin kendi kreşini işlettiğini ya da dışarıdaki bir kreşten hizmet aldığını gösteren ulusal bir tablo bulunamadı.

4. NEDEN OSB'LER?

OSBÜK, 2025'e ilişkin açıklamasında 68 binden fazla fabrikada 2,7 milyonu aşkın kişinin çalıştığını bildirdi. TÜİK'in aynı yıl için açıkladığı toplam istihdam 32 milyon 566 bin kişiydi. İki sayı karşılaştırıldığında OSB istihdamı Türkiye'de çalışanların yaklaşık %8,3'üne denk geliyor. OSBÜK bölgelerdeki çalışan sayısını yuvarlayarak, TÜİK ise hanehalkı araştırmasının yıllık sonucunu yayımlıyor (OSBÜK, 2026 ve TÜİK, 2026c).

Sanayideki payı aynı kayıt sistemi içinde ölçmek mümkün. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 2022 sanayi siciline kayıtlı 4.207.136 çalışanın 1.959.537'si OSB'lerde çalışıyordu (%46,6). İmalata odaklanan bir başka çalışmada, 2015-2018 döneminin eşleştirilmiş firma kayıtlarında imalat istihdamının %38'i OSB firmalarındaydı. Oranların yılları ve kapsadığı işyerleri farklı olduğu için bu iki rakam zaman içindeki değişimi göstermez (İstanbul Kalkınma Ajansı, 2024, Şekil 4.17 ve Sevinç vd., 2022).

OSBÜK, Mart 2024'te işletmede olan 279 OSB'de 650 bin kadının çalıştığını açıkladı (OSBÜK, 2024). İşletmelerin büyüklükleri ve faaliyet alanları bölgeden bölgeye değişiyor. On iki OSB'den seçilmiş 220 firmanın %41'i büyük, %40'ı orta ölçekliydi (Cansız vd., 2019, s. 24-25). Adıyaman, Şanlıurfa ve Malatya'daki dört OSB'de araştırılan 212 işletmenin 81'i tekstil, 64'ü gıda alanındaydı. Bu işletmelerin 133'ü en fazla on kadın çalıştırıyordu (Şahankaya Adar ve Dedeoğlu, 2023, Tablo 1 ve 5). Bu dağılımlar araştırılan firmalara aittir. Taramada 305 OSB'nin her biri için ölçeği, sektörü ve kadın çalışan sayısını birlikte veren bir listeye ulaşılamadı.

Çok sayıda küçük firma aynı bölgede yer aldığında, her firmanın yalnız birkaç çalışanı kreşe ihtiyaç duyabilir. OSB yönetimi talepleri bir araya getirirse bir kreşe kaç çocuk için, hangi saatlerde ihtiyaç olduğunu belirleyebilir. Yer seçimi de önemlidir. OSB'lerin çoğu kent merkezinden 20-30 kilometre uzaktadır (Dedeoğlu, 2025, s. 17). Afyonkarahisar ve Şanlıurfa'daki tekstil işçileri vardiyaların ve cumartesi mesaisinin bakım düzenini zorlaştırdığını anlattı (Akyelken, 2016, s. 41). Tuzla Deri OSB Bölge Müdür Yardımcısı Gözde Katkat, bir araştırmada çocukların işçi servislerine alınamadığını ve ailelerin evden çıkış saatiyle kreşin açılış saatinin uyuşmadığını aktardı (İstanbul Planlama Ajansı, 2026, s. 76).

5. OSB'LERDE KAÇ KREŞ OLDUĞU BİLİNİYOR MU?

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Mayıs 2023'te yayımlanan raporunda 30 OSB'de okul öncesi eğitim kurumu bulunduğunu bildirdi. Raporda sayım tarihi ve bunların adları yer almıyor (TBMM KEFEK, 2023, s. 155-156). Eylül 2022'de Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (STB) ile MEB'in imzaladığı protokol, bir yıl içinde 100 OSB'de anaokulu açılmasını hedefliyordu (Türk, 2022). Taramada bu hedef kapsamında açılan ve bugün çocuk kabul eden okulların tam listesine ulaşılamadı.

OSBÜK'ün "Bir Bakışta OSB'ler" sayfası 26 Kasım 2026'da 50 OSB'de anaokulu bulunduğunu gösteriyordu (Tablo 5.1). Sayfada bu OSB'lerin adı, verinin ait olduğu tarih ve çocukların kabul yaşı yer almıyor. Kreş ve gündüz bakımevi için ayrı bir satır da yok. Protokolün hedefi bir yılda 100 OSB'ydi. Dört yıl sonra OSBÜK, protokolden önce açılanlar dâhil 50 OSB'de anaokulu bulunduğunu bildiriyor (OSBÜK, t.y.-b).

Tablo 5.1. OSBÜK verisine göre OSB'lerde anaokulu hizmeti

OSBÜK'ün verdiği bilgi	Bu not için yapılan hesap	Değer
Anaokulu olan OSB	305 faal OSB'nin %16,4'ü	50
MEB	50 OSB'nin %16'sı	8
Özel	50 OSB'nin %48'i	24
Resmî	50 OSB'nin %36'sı	18
Toplam çocuk kapasitesi	OSB başına ortalama 140 çocuk	7.023
Toplam kayıtlı çocuk	Kapasitenin %48'i	3.383
Toplam öğretmen	Öğretmen başına 9,5 çocuk	357
Toplam sınıf	Sınıf başına 9,9 çocuk	342

Kaynak: OSBÜK (t.y.-b). Oranlar ve ortalamalar bu not için hesaplandı. Sayfa "MEB" ile "resmî" arasındaki farkı açıklamıyor.

Önceki çalışmalar, belirli OSB'lerde ailelerin bakım ihtiyacını veya bir kreşin nasıl kurulup finanse edildiğini inceledi (Aran vd., 2016, Akyelken, 2016, Dedeoğlu vd., 2021, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [UNDP], 2023 ve Dedeoğlu, 2025). Bu not, aynı soruyu 305 bölgenin her biri için soruyor ve bulunan her belgenin hangi kreşe, gündüz bakımevine veya anaokuluna ait olduğunu kaydediyor.

6. 305 OSB'DE NE BULUNDU?

6.1. Tarama Nasıl Yapıldı?

OSBÜK'ün 24 Kasım 2026 listesindeki 420 bölgeden işletmede görünen 305'i incelendi (OSBÜK, t.y.-a). "Faal" sözü sanayi bölgesini tanımlar. Kreşin açık olup olmadığı ayrıca araştırıldı. OSB siteleri, bakanlık kayıtları, yerel haberler ve kalkınma ajansı raporları tarandı. Her OSB'nin bulunduğu il, ilçe ve mahalle Google'da ve Google Haritalar'da elle arandı. MEB'in 78 ildeki okul listelerinde ad, adres ve varsa okul kodu karşılaştırıldı.

Kaynakta adı kreş veya gündüz bakımevi olarak geçenler ile yalnız anaokulu ya da anasınıfı kaydı bulunanlar ayrı sayıldı. Anaokulu bağımsız bir okul, anasınıfı başka bir okulun bünyesindeki sınıftır. Örneğin Sakarya III OSB'deki okulun adı OSB sitesinde "kreş", MEB kaydında "anaokulu" olarak geçiyor. Bu adlardan ruhsat türü veya bebek kabul yaşı anlaşılamıyor. Geçmişte hizmet olmadığı bildirilen altı bölgenin beşinde bilgi 2017'ye, birinde 2023'e ait (T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018 ve Serhat Kalkınma Ajansı, 2023).

50 OSB'deki 52 kayıt güncel faaliyet açısından ayrıca incelendi. Açılış duyurusu kreşin veya anaokulunun açıldığını, kayıt ilanı başvuruların başladığını, tarihli bir öğrenci etkinliği ise o tarihte çocuklara hizmet verildiğini belgeler. OSB ve okul yönetimleriyle telefon görüşmesi yapılmadı. Excel ekinde belgenin tarihi, kaynağı ve telefonda alınacak yanıt için sütunlar var.

6.2. Hangi OSB'de Kreş, Hangisinde Anaokulu Belgelendi?

Bir OSB tabloda bir kez sayılır. MEB listelerinde eşleşen 31 OSB'nin 25'i ilk iki gruptadır. Üçüncü satırdaki altı OSB şunlardır: Ankara Anadolu, Beylikdüzü, İnegöl, Yenice, Tosya ve Niksar.

Tablo 6.1. İncelenen 305 faal OSB'de çocuk bakım ve okul öncesi eğitim kayıtları

Belge türüne göre gruplar	Belge ne söylüyor?	OSB sayısı
Kreş veya gündüz bakımevi	Kaynakta kreş veya gündüz bakımevi adıyla açılış ya da hizmet bildiriliyor.	19
Yalnızca anaokulu veya anasınıfı	Okul öncesi eğitim belgesi var. Kreş kaydı bulunamadı.	25
Yalnızca MEB okul kaydı	Okul adı veya adresi OSB ile eşleşiyor. Çalışanlara ayrılan yer bilinmiyor.	6
Plan veya proje	Kreş ya da okul yapılması planlanmış. Hizmetin başladığına ilişkin belge bulunamadı.	23
OSB dışında veya sınırında	Belgede adı geçen kreş veya okul OSB dışında ya da sınırında.	15
OSB dışındaki kreşle anlaşma	OSB dışındaki bir kreşle anlaşma yapıldığı bildirilmiş.	4
Yeri veya faaliyeti belirsiz	Kreşin veya okulun OSB içinde olduğu ya da çocuk kabul ettiği belirlenemedi.	8
Geçmişte kreş ve anaokulu olmadığı bildirilmiş	Beş bölge için 2017, bir bölge için 2023 tarihli bilgi var.	6
Kayda ulaşılamadı	OSB içinde kreş veya anaokulu gösteren belge bulunamadı.	199
Toplam	**İncelenen faal OSB'ler**	**305**

Kaynak: OSBÜK listesi, OSB kreş ve okul öncesi eğitim envanteri ve MEB okul kayıtları.

Not: İlk üç satır, envanterde hizmet belgesi veya ek MEB okul kaydıyla eşleşen 50 OSB'yi gösterir.

İlk iki grupta 44 OSB'ye ait 46 kreş ve anaokulu kaydı bulunuyor. İzmir Atatürk OSB için Sabahat Dirin Anaokulu, İAOSB Kreşi ve adı belirtilmeyen bir özel anaokulu ayrı satırlarda kayıtlı. Üçünün aynı dönemde ayrı ayrı çalıştığı doğrulanamadı. Altı ek MEB kaydıyla birlikte

Excel'de 50 OSB'ye ait 52 kayıt yer alıyor. Bu 50 OSB, incelenen 305 OSB'nin %16,4'üdür. Kalan 255 OSB'de hizmet belgesine de MEB okul kaydına da ulaşılamadığı için 19 ve 50, yaygınlık oranı değil asgari düzeydir. OSBÜK de 50 OSB'de anaokulu bulunduğunu bildiriyor. İki sayının aynı bölgeleri kapsayıp kapsamadığı karşılaştırılamadı, çünkü OSBÜK ad yayımlamıyor. OSBÜK yalnız anaokulunu sayıyor. Bu nottaki 50 OSB'nin 19'unda ise kreş veya gündüz bakımevi belgesi var.

52 kaydın 23'ünde çocukların yaşı hakkında bilgi var. Bazı kaynaklar okulun öğrenci kabul ettiği yaşı, bazıları proje hazırlanırken hedeflenen yaşı veriyor. Örneğin Malatya II. OSB proje raporunda 0-6 yaş yazması, bugün bir yaşındaki çocuğa yer olduğu anlamına gelmez. Balıkesir OSB'deki gündüz bakımevi saha araştırması sırasında 3-6 yaş grubunu kabul ediyordu (Dedeoğlu, 2025, s. 10). Yalnız 22 kayıtta toplam ya da planlanan kontenjan belirtildi. Bugün kaç boş yer kaldığı ayrıca sorulmalıdır.

Bursa Demirtaş OSB'deki gündüz bakımevi için hem kapasite hem kullanım bilgisi var. 2025 tarihli araştırmaya göre 198 yerin 180-190'ı kullanılıyordu (%91-96). Başka OSB'lerin doluluğunu bu örnekten hesaplamak mümkün değildir (Dedeoğlu, 2025, s. 12).

OSBÜK verisine göre OSB'lerdeki anaokullarında 7.023 çocukluk kapasitenin 3.383'ü kullanılıyor (%48) (OSBÜK, t.y.-b). Bu oran ihtiyaç olmadığını göstermez. Birincisi, veri yalnız anaokulunu kapsıyor. Bir yaşında bebeği olan anne anaokulundaki boş yerden yararlanamaz. İkincisi, yer olsa da aile oraya ulaşamayabilir. Çalışanların anlatımları servise ve kreşin açılış saatine işaret ediyor (Akyelken, 2016, s. 44 ve İstanbul Planlama Ajansı, 2026, s. 76). Üçüncüsü, anaokulu olan 50 OSB'nin 24'ünde anaokulu özel (Tablo 5.1). Özel anaokulu ücretlidir ve her aile bu ücreti ödeyemez (UNDP, 2023, s. 24). Dördüncüsü, boş yerler başka illerde olabilir. OSBÜK'ün sayısına göre 305 faal OSB'nin en az 255'inde anaokulu yok. Demirtaş'taki gündüz bakımevi ise neredeyse dolu. Beşincisi, kapasitenin tamamı dolsa bile 1.000 çalışana 2,6 yer düşüyor. OSB'lerde çalışan 650 bin kadına oranlandığında kabaca 93 kadına 1 yer düşüyor (OSBÜK, 2024 ve OSBÜK, t.y.-b).

Yerlerin neden boş kaldığını soran bir araştırma yok. Bazı OSB'lerde talep gerçekten düşük olabilir. Kadın çalışan az olabilir ya da aileler evlerine yakın bir kreşi tercih edebilir (Dedeoğlu, 2025, s. 23). %48'lik oran şunu gösteriyor: Bina yapmak tek başına yetmiyor. Çocuğun yaşı, açılış saati, servis ve ücret çözülmeden açılan anaokulu boş kalabiliyor.

Açılış yılı bilinen 24 kreş ve anaokulunun 9'u 2016'dan önce, 8'i 2016-2022 arasında, 7'si 2023 ve sonrasında açıldı. Geri kalan 22 kaydın açılış yılı bilinmiyor. Hangi anaokullarının 2022 protokolüyle açıldığını belirlemek için her birinin açılış kararına veya finansman belgesine ulaşmak gerekir.

İncelenen 305 bölgenin 199'unda OSB sınırları içinde bir kreş veya anaokulunun adını veren kayda ulaşılamadı. Başka 15 bölgede adı geçen kreş veya okul OSB'nin dışında ya da sınırındaydı. Dört OSB'de çalışanların bölge dışındaki bir kreşten yararlanabilmesi için yapılmış anlaşma bulundu. Bu üç durumun aileler açısından anlamı farklıdır. Örneğin dışarıdaki bir kreşle anlaşma varsa çalışanın başvuru koşulları ve oraya ulaşımı sorulabilir.

Antalya OSB yönetimi 11 Kasım 2026'da bölgedeki kreşin çocuklarının fidan dikimine katıldığını bildirdi. Kocaeli İMES OSB Sercan Sağlam Anaokulu 25 Kasım 2026'da öğrencilerinin katıldığı trafik eğitimini yayımladı (Antalya OSB, 2026 ve İMES OSB Sercan Sağlam Anaokulu, 2026). Her iki kayıt, yalnızca adı geçen kreşin ve anaokulunun o tarihte çocuklara hizmet verdiğini gösteriyor.

Şanlıurfa Merkez OSB için 19 Ağustos 2026 tarihli yazılı soru önergesinde, bölgede kreş bulunduğu ancak ziyaret sırasında hizmet vermediğinin kendilerine aktarıldığı belirtiliyor. Milletvekili, kreşin açılması için takvim olup olmadığını soruyor (Kunt Ayan, 2026). OSB yönetimi 5 Kasım 2026'da II. Kısım girişinde bir anaokulunun faaliyete başladığını duyurdu ve kayıt için Güzelkuyu İlkokulu idaresini gösterdi (Şanlıurfa OSB, 2026). Bu duyuruyla Merkez OSB yalnızca anaokulu grubuna alındı. Şanlıurfa Besi Organize Tarım Bölgesi'nin 13 Kasım 2026'da duyurduğu anasınıfı şubesi de Güzelkuyu İlkokulu'na bağlı (Şanlıurfa TDİ OSB, 2026). İki duyurunun aynı sınıfı anlatıp anlatmadığı doğrulanamadı.

7. OSB'LERDE KREŞ HİZMETİ NASIL YAYGINLAŞTIRILABİLİR?

7.1. Kreş Açmayı ve Kreşten Yararlanmayı Güçleştiren Koşullar

Mevcut yönetmelikte kadın çalışanlar her işveren için ayrı sayılır. Örneğin aynı OSB'de yan yana çalışan üç ayrı firmanın her birinde 60 kadın çalışıyorsa bölgedeki toplam sayı 180'dir. İşverenlerden hiçbiri tek başına 151 kadın çalışana ulaşmadığı için bu örnekte işyerlerinin hiçbirinde işverene kreş sağlama yükümlülüğü doğmaz. Ankara'daki OSTİM OSB bunun gerçek bir örneğidir. Bölgede 6.500'den fazla işletmede 65 binden fazla kişi çalışıyor (OSTİM OSB, 2025, s. 5). İşletme başına ortalama 10 kişi düşüyor. Ortalama 10 kişilik bir işletme 151 kadın çalışan eşiğine ulaşamaz. Kaç işyerinin bu durumda olduğunu hesaplamak için her işverenin kadın çalışan sayısı gerekir.

Yükümlülüğün kadın çalışan sayısına bağlanması işe alım kararlarını etkileyebilir. Aran ve arkadaşları (2016, s. 48), görüştükleri bazı firmaların kreş yükümlülüğünden kaçınmak için kadın çalışanları farklı kayıtlarda gösterdiğini veya kadın istihdamını sınırladığını aktarıyor. Şili'de incelenen dönemde en az 20 kadın çalışanı bulunan firmalar çocuk bakımı sağlamakla yükümlüydü. Bu firmaların işe aldığı kadınların başlangıç ücretleri, aynı firmaların yükümlülük doğmadan önce ödediği ücretlerden %9-20 daha düşüktü (Prada vd., 2015).

OSB imar planında kreşe yer ayrılabilir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının İmar Planı Şartnamesi, idari ve sosyal tesis alanlarında kreş kurulmasına izin veriyor (STB, 2025, E.5). İmar planı kreşi kimin işleteceğini belirlemiyor. Aran ve arkadaşlarının (2016, s. 43-44) görüştüğü firmaların çoğu bu hizmeti OSB müdürlüğünden bekliyordu.

Bir kreşin açık kalması düzenli gelir gerektirir. Dedeoğlu ve arkadaşları (2021, s. 27, 48, 69), standartlara uygun bakımın çocuk başına aylık maliyetini bir asgari ücret dolayında hesapladı. Demirtaş OSB kreşi 2019'da 198 çocuğa hizmet verirken ayda 50-60 bin TL açık verdi. Aileler bu maliyetin tamamını üstlenemeyebilir. Diyarbakır'da çocuğunu OSB kreşine gönderebileceğini belirten 35 çalışandan 13'ü ücret ödeyebileceğini söyledi (UNDP, 2023, s. 24).

Ulaşım ve çalışma saatleri kreşten kimlerin yararlanabileceğini belirliyor. Afyonkarahisar OSB'de 2011'deki ön araştırmada 430 çocuk belirlenmişti. Aralık 2014'te açılan kreşe Şubat 2015'te 21 çocuk devam ediyordu. Girişte sözü aktarılan tekstil işçisinin anlattığı gibi bu kreşe servis yoktu (Akyelken, 2016, s. 15, 44). Adıyaman OSB'de kreş 07.20-18.00 arasında hizmet veriyordu. Gece vardiyasında çalışan anneler bu saatlerin dışında çocuklarını kreşe bırakamıyordu (Aran vd., 2016, s. 44). Halime Sancak da Malatya 2. OSB'deki Baykan Denim fabrikasında çalışırken fazla mesaiye kaldığı günlerde çocuğunu kreşten almaya yetişemediğini anlatıyor: "O zaman çocuğu kim alıyor? İşte benim sekiz yaşındaki kızım gidip alıyordu" (Eralp ve Canbolat, 2025). Afyonkarahisar ve Adıyaman bilgileri 2016 tarihli iki araştırmaya dayanıyor. Bugün bu iki kreşin servisi ya da saatleri değişmiş olabilir.

7.2. Dört Politika Seçeneği

Dört seçeneği karşılaştırırken kadın istihdamı ve ailelerin ihtiyaçları birlikte düşünülmelidir. Düzenleme işverenin kadın istihdam etme kararını nasıl etkiler? Üç yaşından küçük çocuklar hizmetten yararlanabilir mi? Kreşi kim yönetecek, işletme açığını kim karşılayacak? Açılış saatleri ve servis güzergâhı vardiyalara uygun mu?

İlk seçenek, kreş yükümlülüğünün denetimini sıklaştırmak ve yükümlülüğünü yerine getirmeyen işverenlere uygulanan yaptırımları artırmaktır. Denetim, kapsamdaki işyerlerinde hizmetin sunulmasını sağlayabilir. Kadın çalışan sayısı yasal eşiğin altında kalan firmalarda çalışan aileler için yeni bir imkân yaratmaz.

İkinci seçenek, kreş yükümlülüğü için aranan kadın çalışan sayısını düşürmektir. Daha küçük işverenler kapsama girer. Yükümlülük yine kadınların sayısına bağlı kalacağından işe alımları sınırlama veya maliyeti ücretlere yansıtma riski sürer.

Üçüncü seçenek, OSB yönetiminin proje desteğiyle kreş açmasıdır. Bir hibe bina ve donanım giderlerini karşılayabilir. Hibe sona erdiğinde kreşin personel, yemek ve bakım giderleri sürer. Demirtaş örneği, bu giderlerin kaynağının kreş açılmadan belirlenmesi gerektiğini gösteriyor.

Dördüncü seçenek, kreş yükümlülüğünü toplam çalışan sayısına bağlamak ve birden çok işyerine hizmet verecek kreşi OSB yönetiminin sorumluluğuna vermektir (Aran vd., 2016, s. 54). Mevcut bir kreşten yer ayırmak da mümkündür. Bursa OSB, Nilüfer OSB ile 2019'da imzaladığı protokolle kendi bölgesindeki çalışanların çocuklarına Nilüfer OSB kreşinden yararlanma olanağı sağladı (Aydın, 2023). Çalışanların oturduğu mahalledeki bir kreş, bebekle uzun bir servis yolculuğu yapma gereğini ortadan kaldırabilir (Dedeoğlu, 2025, s. 23). OSB yönetimi, bölgede kreş açma veya belediye kreşinden yer ayırma kararını ailelerin adreslerine ve vardiyalarına göre vermelidir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Envanterin gösterdiği ilk ihtiyaç, mevcut kreşlere ve anaokullarına hangi ailelerin ulaşabildiğini öğrenmektir. Bir kreş sanayi bölgesinde olsa bile iki yaşındaki çocuğu kabul etmiyorsa, servisle ulaşılamıyorsa veya vardiya bitmeden kapanıyorsa aile o yerden yararlanamayabilir.

Belgeler, hangi OSB'de kreş veya anaokuluna ilişkin kayda ulaşıldığını ve bunların bazılarının hangi tarihte çocuklara hizmet verdiğini gösteriyor. Açık kalan üç soru var. Kreş veya anaokulu bugün çocuk kabul ediyor mu? OSB çalışanlarının çocuklarına kaç boş yer ayrılıyor? Bu yerlerin ücreti ve hizmet saatleri nedir? Bunları her kreşin ve anaokulunun kendisinden öğrenmek gerekiyor. Kreşe erişim sağlandığında kaç kadının işe döndüğünü veya işte kaldığını ölçmek için aileleri zaman içinde izleyen ayrı bir çalışma gerekir.

1. ÇSGB, işverenin kreş yükümlülüğünü belirlerken işyerindeki toplam çalışan sayısını esas alacak biçimde yönetmeliği değiştirmelidir. Bakanlık her yıl kaç işyerinin yükümlülük kapsamında olduğunu, bunların kaçını denetlediğini ve kaç kreş açıldığını açıklamalıdır.
2. STB, birden çok işyerine hizmet veren kreşin yönetim ve finansman esaslarını düzenlemelidir. OSB yönetimi ailelerin taleplerini çocukların yaşına ve çalışanların vardiyasına göre kaydetmeli, kreşin yerini ve işletmecisini belirlemelidir. Örneğin yasal eşiğin altında kalan bir firma, OSB yönetimiyle yıllık sözleşme yaparak çalışanlarının çocukları için yer ayırabilir. Sözleşme firmanın katkısını, hizmet saatlerini, toplam kontenjanını ve üç yaşından küçük çocuklara ayrılan yerleri belirtmelidir. OSB yönetimi yeni bir kreş açmak yerine başka bir OSB'deki veya belediyeye ait mevcut bir kreşle anlaşarak da yer ayırabilir. Bu durumda aynı koşullar anlaşmada yer almalıdır.

3. STB ile ASHB, kreşin işletme giderlerine düzenli kaynak ayırmalıdır. Yasal yükümlülük kapsamındaki çocukların bakım giderini işveren karşılar. Önerilen modelde gönüllü katılan firmalar sözleşmelerindeki katkıyı öder. Bu firmalarda çalışan ailelerden alınacak ücret gelire göre belirlenir. OSB yönetimi bütçesinden pay ayırır. Kamu desteği, çocuk başına hesaplanarak personel, yemek ve bakım giderlerinin gelirlerle karşılanamayan kısmına yöneltilir. İlçe belediyesi kontenjan veya işletme desteği sağlayabilir. Uluslararası Çalışma Örgütü ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankasının raporu işletme açığı için özel bir fon kurulmasını öneriyor (Dedeoğlu vd., 2021, s. 48).
4. Hazine ve Maliye Bakanlığı, işverenin çocuk bakımı için sağladığı desteğe uygulanan gelir vergisi istisnasının erkek çalışanların çocuklarını da kapsaması için yasal düzenleme hazırlamalıdır (Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği [TÜSİAD] vd., 2019, s. 49).
5. OSB yönetimi ve kreş işletmecisi, açılış saatini çalışanların ilk vardiyaya yetişmesine, kapanış saatini son vardiyadan çıkıp çocuklarını alabilmesine göre belirlemelidir. Cumartesi çalışan ailelerin bakım ihtiyacı bu plana alınmalıdır. OSB yönetimi, Okul Servis Araçları Yönetmeliği uyarınca çocukların yaşına uygun araç ve rehber personel koşullarını gözetmelidir. Servis güzergâhı ve ulaşım bedelini kimin karşılayacağı kreş açılmadan belirlenmelidir (Okul Servis Araçları Yönetmeliği, 2017, md. 1, 4-5).
6. STB ve OSBÜK, her bölgedeki firmaların ölçek ve sektör dağılımını, çalışanların sayısını ve cinsiyet dağılımını her yıl yayımlamalıdır. MEB, ASHB, belediyeler ve OSB yönetimleri aynı kayıt düzenini kullanmalıdır. Her kreş ve anaokulu için adres, işletmeci, kabul yaşı, toplam kapasite, OSB çalışanlarının çocuklarına ayrılan yer ve kayıtlı çocuk sayısı her yıl güncellenerek açıklanmalıdır. Aileler başvurmadan önce ücreti, açılış ve kapanış saatlerini, cumartesi hizmetini, servis olanağını ve son doğrulama tarihini görebilmelidir.

9. KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, 5 Temmuz). Kreş, gündüz bakımevleri ve çocuk kulüpleri yönetmeliği çalıştayı başladı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026a). 2025 yılı faaliyet raporu. s. 81-82.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026b, 11 Kasım). 2027 yılı bütçe kanunu teklifi ve 2025 yılı kesin hesap kanunu teklifi sunuşu. s. 11.

Akyelken, N. (2016). *Organize sanayi bölgelerinde kadın istihdam yapısı ve erişilebilirlik: Afyonkarahisar ve Şanlıurfa örnekleri üzerine gözlemler* (Rapor No. 110379). Dünya Bankası. http://documents.worldbank.org/curated/en/876881479490545352

Antalya Organize Sanayi Bölgesi. (2026, 11 Kasım). Antalya OSB'de hem fidan diktiler hem çevre dersi verdiler.

Aran, M., Görmüş, E., Aktakke, N. ve Uzunalioğlu, M. (2016). *Supporting access to and retention in employment for women by enhancing child care services in Turkey* (AFD Technical Reports No. 16). Agence Française de Développement. https://www.afd.fr/sites/default/files/imported-files/16-notes-techniques.pdf

Aydın, S. (2023, 11 Eylül). OSB'ler kadın istihdamını artırmaya kararlı. *Eko Haber*. https://www.ekohaber.com.tr/osbler-kadin-istihdamini-artirmaya-kararli

Baez, J., Garriga, S., Perova, E. ve Tyurkileri, M. (2026). *Motherhood and labor market trajectories in Türkiye* (Policy Research Working Paper No. 11397). Dünya Bankası. https://documents1.worldbank.org/curated/en/099425405272638618/pdf/IDU-48120c84-2d0e-4d64-b700-be3e0188e9d9.pdf

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. (2023). *Organize sanayi bölgelerinde erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri: Arz ve talep analizi ile Diyarbakır modeli çalışması*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/tr-diyarbakir-osb-erken_cocukluk_bakim-5nisan.pdf

Cansız, M., Kurnaz, Z. ve Çağlar, E. (2019). 2023'e doğru Türkiye'de organize sanayi bölgelerinin dönüşümü. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2013). İstanbul Milletvekili Kadir Gökmen Öğüt'ün 7/19413 esas sayılı yazılı soru önergesine verilen cevap, s. 2. TBMM. https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D24/Y3/T7/WebOnergeMetni/7c09cea2-fbb2-472a-b5ed-2206217f34c8.pdf

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (t.y.). *İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü sıkça sorulan sorular, Soru 42: İşverenin işyerinde kreş açma ile ilgili yükümlülüğü nedir?* Erişim 25 Kasım 2026, https://csgb.gov.tr/tr/sikca-sorulan-sorular/is-sagligi-ve-guvenligi-genel-mudurlugu/

Dedeoğlu, S. (2025). *Sanayi için bakımın dönüştürücü gücü: Türkiye'de organize sanayi bölgelerinde erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri için uygulanabilir ve sürdürülebilir modeller ve iş birlikleri*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/sanayi-icin-bakimin-donusturucu-gucu-turkiyede-organize-sanayi-bolgelerinde-erken-cocukluk-bakim-ve-egitim-hizmetleri-icin

Dedeoğlu, S., Şahankaya Adar, A. ve Sıralı, Y. (2021). *Kurumlar arası iş birlikleri ile kadın istihdamını desteklemek: Erken çocukluk bakımı ve eğitimi uygulamaları*. Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Ofisi ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40europe/%40ro-geneva/%40ilo-ankara/documents/publication/wcms_799679.pdf

Eralp, F. ve Canbolat, T. (2025, 8 Aralık). Uluslararası tedarik zincirlerinde kârın görünmez kaynağı, kadın emeği: BİRTEK-SEN ile söyleşi. Çatlak Zemin.

Eurostat. (2026). Activity rates by sex, age and citizenship. Türkiye, 2025. Yıllık işgücüne katılım oranları (lfsa_argan). https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_argan/default/table?lang=en

García, J. L., Heckman, J. J., Leaf, D. E. ve Prados, M. J. (2020). Quantifying the life-cycle benefits of an influential early-childhood program. *Journal of Political Economy, 128*(7), 2502-2541. https://doi.org/10.1086/705718

Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik. (2013, 16 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 28737). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130816-8.htm

Gelir Vergisi Kanunu, Kanun No. 193. (1960). *Resmî Gazete* (Sayı: 10700), 6 Ocak 1961. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf

İMES OSB Sercan Sağlam Anaokulu. (2026, 25 Kasım). 3-6 yaş çocuklar için trafik güvenliği eğitimi.

İntepe, A. S. ve Öztürk, Y. (2024). Türkiye'de 0-3 yaş arası çocuğu olan kadınların işgücüne katılımda karşılaştıkları zorluklar. *KAİDE Dergisi, 2*(2), 177-214.

İstanbul Kalkınma Ajansı. (2024). 2024-2028 İstanbul Bölge Planı. Şekil 4.17.

İstanbul Planlama Ajansı. (2026, Mart). İstanbul'un sanayi coğrafyasında organize sanayi bölgeleri. https://ipa.istanbul/uploads/istanbulun-sanayi-cografyasinda-organize-sanayi-b-83063-ba8a8722.pdf

Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa Göre Açılacak Kreş ve Gündüz Bakımevleri Hakkında Yönetmelik. (2026, 27 Haziran). Resmî Gazete (Sayı 33293), md. 1. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/06/20260627-3.htm

Kunt Ayan, D. (2026, 19 Ağustos). Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki hizmetlere ilişkin yazılı soru önergesi (7/50268). TBMM.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2026). Millî eğitim istatistikleri, örgün eğitim 2025/2026. Tablo 1.1.a. https://sgb.meb.gov.tr/istatistik_2026/resmi_istatistik2.html

OECD. (2026). PF3.2. Enrolment in childcare and pre-school. OECD Family Database. https://webfs.oecd.org/els-com/Family_Database/PF3_2_Enrolment_childcare_preschool.xlsx

Okul Servis Araçları Yönetmeliği. (2017, 25 Ekim). Resmî Gazete (Sayı 30221), md. 1 ve 4-5. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/okul-servis-araclari-yonetmeligi/

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu. (2024, 8 Mart). OSB'lerimizde kadınlar üretiyor, Türkiye büyüyor.

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu. (2026, 10 Ocak). *Zorlu bir yıla rağmen, 2025'te OSB'lerimizdeki üretim arttı* [Basın açıklaması]. https://osbuk.org/view/haber/goster.php?Guid=e03264c7-ee22-11f0-95f5-0050568cba34

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu. (t.y.-a). *Sayılarla OSB'ler*. Erişim 24 Kasım 2026, https://osbuk.org/view/sayilarlaosb/osbliste.php

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu. (t.y.-b). *Bir bakışta OSB'ler*. Erişim 26 Kasım 2026, https://osbuk.org/view/kurumsal/krm_ozet_genel.php

OSTİM Organize Sanayi Bölgesi. (2025, Ocak). [Tanıtım kitapçığı]. https://arsiv.ostim.org.tr/content/files/1504__0.pdf

Prada, M. F., Rucci, G. ve Urzúa, S. S. (2015). *The effect of mandated child care on female wages in Chile* (NBER Working Paper No. 21080). National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/papers/w21080

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü. (2025, Ekim). Organize Sanayi Bölgeleri İmar Planı Şartnamesi, E.5, İdari ve Sosyal Tesis Alanları. https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/sanayi-bolgeleri/OSBImarPlaniSartnamesiV7.pdf

Serhat Kalkınma Ajansı. (2023). *TRA2 Bölgesi sanayi bölgeleri altyapı durumları ve ihtiyaç analizi*. https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/tra2-bolgesi-sanayi-bolgeleri-altyapilari-ve-ihtiyac-analizi.pdf

Sevinç, O., Yazıcı, D., Sevinç, Ö., Bayraktar, S. S. ve Çakır, E. (2022, 3 Ekim). Organize sanayi bölgeleri ve ekonomik performans. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2026). 2025 yılı faaliyet raporu. Tablo 10, s. 36.

Şahankaya Adar, A. ve Dedeoğlu, S. (2023). Türkiye'de ataerkinin kadın istihdamı tabusu: İşveren tutumları üzerine bir uygulama. Mülkiye Dergisi, 47(1), 387-415.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi. (2026, 5 Kasım). *Şanlıurfa OSB'de anaokulu faaliyete başladı* [X gönderisi]. https://x.com/sanliurfaOSB/status/2118241372956184629

Şanlıurfa Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi. (2026, 13 Kasım). *Besi OTB'de anasınıfı açıldı*. https://www.urfatdiosb.org/haber-besi-otbde-anasinifi-acildi-84.html

Şirin, S. [@SelcukRSirin]. (2023, 1 Aralık). *Üniversiteleri kapatalım! Her ile üniversite yerine her mahalleye kaliteli bir okulöncesi kurumu açılsın!* [Gönderi]. X. https://x.com/SelcukRSirin/status/1730584917761798416

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2021, 26 Mayıs). Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılması Komisyonu tutanağı, s. 52-53. https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/2733

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2023). *Kadınların iş ve aile yaşamlarının uyumlaştırılmasında karşılaşılan sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin belirlenmesi konulu komisyon raporu* (Yayın No. 25). TBMM Basımevi. https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/IhtisasKomisyonlari/Kefek/Kadinlarin_IAY_Uyumlastirilmasi_Alt_Komisyon_Raporu.pdf

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2018). *TR83 Bölgesi organize sanayi bölgeleri ihtiyaç analizi*. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. https://oka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/tr83-bolgesi-osbleri-ihtiyac-analizi-5-88.pdf

Türk, Y. (2022, 2 Eylül). Bakan Varank: 100 organize sanayi bölgesinde anaokullarının açılmasını hedefliyoruz. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-varank-100-organize-sanayi-bolgesinde-anaokullarinin-acilmasini-hedefliyoruz/2675217

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği, Anne Çocuk Eğitim Vakfı ve PwC. (2019). *İş ve özel yaşam dengesi yolunda çocuk bakım ve eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması*. TÜSİAD. https://tusiad.org/tr/basin-bultenleri/item/download/9189_6bdf910ab499a605bccd47d0dc36a287

Türkiye İstatistik Kurumu. (2015, 6 Mart). İşgücü istatistikleri, 2014. Haber Bülteni 18645. https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/18645

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026a). İstatistiklerle kadın, 2025. Tablolar 6.1, 6.2 ve 6.10.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026b). İstatistiklerle gençlik, 2025. Tablo 3.2, s. 26-27. https://veriportali.tuik.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026c, 25 Mart). İşgücü istatistikleri, 2025. Haber Bülteni 57996. https://veriportali.tuik.gov.tr/Bulten/Index?dil=1&p=Isgucu-Istatistikleri-2025-57996

Türkiye İstatistik Kurumu. (2026d). İstatistiklerle Türkiye, 2025. Tablo 10.5. https://veriportali.tuik.gov.tr